

«Stemmen fra gatehjørnet»

En oppgave om mennesker i prostitusjon og deres vei til kontroll, selvstyring og empowerment.

Bacheloroppgave i sosialt arbeid, våren 2017

Høgskolen i Oslo og Akershus, fakultet for samfunnsfag

Eksamenskode: SOS3900

Kandidatnummer 521

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledning	4
1.1 Presentasjon av tema	4
1.2 Forforståelse	4
1.3 Problemstilling	5
1.4 Begrepsavklaring	5
Kapittel 2: Metode	6
2.1 Hva er metode?	6
2.2 Fremgangsmåte	6
Kapittel 3: Empowerment	8
3.1 Begrepet «empowerment»	8
3.2 Empowerment på individnivå	9
<i>3.2.1 Individets innsats ikke alltid tilstrekkelig</i>	10
3.3 Empowerment på gruppenivå	10
<i>3.3.1 Åpne eller lukkede grupper</i>	11
<i>3.3.2 Samhold i gruppearbeid</i>	11
3.4 Empowerment på samfunnsnivå	12
<i>3.4.1 Et politisk konsept</i>	12
<i>3.4.2 Utførelsen et mål i seg selv</i>	13
3.5 Emosjonell kapital energi; fra skam til stolthet.	13
3.6 En ikke-hierarkisk tilnærming	14
3.7 Viktigheten av anerkjennelse i myndiggjøringsprosessen	15
Kapittel 4: Prostitusjon	15
4.1 Hva er prostitusjon?	16
4.2 Lovreguleringer	16
4.3 Prostitusjon som sosialt problem	17
4.4 Sosiale tiltak	17
4.5 Lavterskeltilbud i Oslo for mennesker med prostitusjonserfaring	18

4.5.1 <i>Nadheim, Kirkens Bymisjon</i>	18
Kapittel 5: Empowerment-tilnærming i praksis	19
5.1 Empowerment på individnivå i praksis	19
5.1.1 <i>Den veiledende del i praksis</i>	20
5.1.2 <i>Den tilrettelegge del i praksis</i>	20
5.2 Empowerment på gruppenivå i praksis	21
5.2.1 <i>En gruppe av åpen struktur</i>	22
5.3 Empowerment på samfunnsnivå i praksis	22
5.3.1 <i>Brukerrådet på Nadheim</i>	23
5.3.2 <i>Brukerrådets påvirkningsarbeid</i>	23
5.3.3 <i>Brukerrådets struktur</i>	24
5.3.4 <i>Involvering av brukere som mål</i>	24
5.4 Empowerment sett i et annet lys	25
5.4.1 <i>Når er en bruker myndiggjort?</i>	25
5.4.2 <i>Risikofaktorer knyttet til empowerment</i>	26
5.4.3 <i>To kvinner i "samme sko"</i>	27
5.4.4 <i>Alternativ til prostitusjon er ikke alltid en løsning</i>	28
Kapittel 6: Avslutning	29
Litteraturliste	30

Kapittel 1: Innledning

1.1 Presentasjon av tema

Mennesker i prostitusjon befinner seg stadig i medias søkelys. Gruppen er utsatt for mange risikofaktorer, og da tragedier inntreffer skapes debatter på nasjonalt plan. Drapet på Galina Sandeva, som befant seg i prostitusjonsmiljøet dekket forsiden på flere aviser. (NRK 2015). En slik hendelse kan ikke reverseres, men den kan bidra til en debatt der også mennesker i prostitusjonsmiljøet bli hørt. Siden 1. januar 2009 har forbudet mot kjøp av sex bidratt til en reduksjon i prostitusjonen på hele 10-20 %. (Vista Analyse, "Evaluering av forbudet mot kjøp av seksuelle tjenester, 04.04.2017). Forslag om å oppheve bestemmelsen før Stortingsvalget i 2013 skapte diskusjon. Dette ble ikke vedtatt da reduksjonen av antall kjøp av seksuelle tjenester ble synliggjort. Enkelte politikere har liten innsikt i prostitusjonsmiljøet og kan derfor tale på vegne av en gruppe de kjenner lite til. Å skape en arena der menneskene dette omhandler blir hørt er viktig for samfunnet, i tillegg til de i prostitusjonsmiljøet selv.

I Norge er det få organisasjoner som kun jobber direkte med mennesker i prostitusjon og menneskehandel. I Oslo finner man Pro Senteret som en kommunal hjelpeinstans, og Nadheim som en ikke-statlig instans organisert av Kirkens Bymisjon.

1.2 Forforståelse

Som menneske har man en subjektiv oppfatning av virkeligheten. Den er oppbygd av erfaringer man har tilegnet seg gjennom livet, og brukes til å tolke hva som foregår i ens omgivelser. Vår subjektive oppfatning er vår forforståelse av verden. Da vi tolker informasjon ulikt, er det avgjørende for videre presentasjon å ha bevissthet ved egen forforståelse. (Johannessen 2011, 38). Mye innhold i denne oppgaven vil også være subjektivt i den grad av hva jeg har lært på utdanningen ved Sosialt Arbeid.

I forbindelse med mitt femte semester på utdanningen Bachelor i Sosialt Arbeid ved HiOA, hadde jeg praksisplass ved stiftelsen Nadheim, Kirkens Bymisjon. Arbeidet der var mye rettet mot det å finne alternative løsninger til prostitusjon. Som student oppdaget jeg at det ikke

alltid var alternativet til prostitusjonen som var løsningen. Flere av brukerne var mer eller mindre låst til situasjonen de befant seg i, eller hadde av andre grunner ikke lyst eller mulighet til å slutte med prostitusjon.

Å bistå menneskene i den situasjonen de befinner seg i akkurat nå er noe av det mest essensielle jeg har lært ved utdanningsprogrammet. Løsningen er derfor ikke alltid å finne andre løsninger, men heller kunne bistå menneskene med den gitte situasjonen. Målet med denne oppgaven blir derfor å undersøke hvordan man som sosialarbeider kan jobbe mot det å skape empowerment for mennesker i prostitusjon. Dette kan handle om å møte personen i situasjonen der de befinner seg, og skape en arena for valgmuligheter og kontroll over egen tilværelse. I tillegg til å gi menneskene mulighet til å påvirke sin egen hverdag, men også ha innflytelse på andre i samme situasjon.

1.3 Problemstilling

Hvordan kan en empowerment-tilnærming i sosialt arbeid overføres i praktisk arbeid med mennesker i prostitusjon?

1.4 Begrepsavklaring

Et begrep som blir omtalt hyppig i oppgaven er «empowerment». Fenomenet omtales både som empowerment og myndiggjøring. Jeg skriver også empowerment-tenkning, empowerment-tilnærming og empowerment-arbeid. Da flere av forfatterne jeg refererer til benytter seg av de ulike begrepene om hverandre, falt det også naturlig for meg å skrive det slik. Empowerment er et engelsk ord som oversatt til norsk blir myndiggjøring. I sosialt arbeid har vi latt ordet empowerment bli en naturlig del av pensum. Da oppgaven er på norsk, ønsker jeg fremdeles å bruke myndiggjøring ved flere tilfeller, slik som «myndiggjøringsprosess».

I noen deler av oppgaven benyttes uttrykket «den umyndiggjorte». På engelsk ville man sagt «the dis-empowered». I forbindelse med «den umyndiggjorte», henviser jeg til personen som

ønsker å oppnå empowerment/myndiggjøring. Begrepet «bruker» blir benyttet i oppgaven, da jeg refererer til eksempler fra praksis.

Allerede i problemstillingen brukes begrepet «prostitusjon». Dette er et bevisst valg, da jeg ikke ønsker å pakke inn noe, samtidig som jeg håper å ufarliggjøre det. Det ville vært kompliserende å skrive «mennesker som selger eller har solgt seksuelle tjenester», eller «kvinner/menn/transseksuelle som selger sex». Nadheim og Pro senteret omtaler selv sine brukere som «mennesker med prostitusjonserfaring». Det indikerer at også at flere av brukerne ikke er i aktiv prostitusjon, men har erfaring med det.

I innledningen nevnes begrepet «menneskehandel». I utgangspunktet går jeg ikke nærmere inn på dette feltet, da det indikerer at prostitusjonen ikke er selvvalgt. På samme tid finnes det svært mange ulike årsaker til at noen velger å selge seksuelle tjenester. Dette feltet vil også utgjøre gråsoner, der det er vanskelig å skille mellom hva som selv er ønskelig, ikke ønskelig eller tvungen. Saker om menneskehandel er i utgangspunktet svært kompliserte, og utgjør ikke den gruppen jeg kommer til å omtale mest i oppgaven.

Kapittel 2: Metode

2.1 Hva er metode?

Metode sier oss noe om hvordan vi bør gå fram for å fremskaffe, analysere og etterprøve kunnskap. (Dalland 2012, 111). Det er et verktøy man tar i bruk i forbindelse med undersøkelse av noe. Vi ønsker å stille empiriske spørsmål, altså hvordan virkeligheten henger sammen. (Dalland 2012, 115). Da denne oppgaven er en litteraturoppgave, vil jeg benytte teori og informasjon som allerede eksisterer, og vil med varsomhet tolke dette i videre drøfting.

2. 2 Fremgangsmåte

Med et tema som omhandler prostitusjon og empowerment, vil det naturlig ligge flere etiske

begrensninger i hvordan man kan presentere en kilde. Grunnet tidsperspektiv og etiske refleksjoner, har jeg valgt å skrive en teoretisk oppgave. Jeg ønsker å bruke den empirien som allerede eksisterer på området, men vinkle dette på en måte som passer til problemstillingen.

Innhenting av informasjon og kilder, har i stor grad blitt gjennomført ved biblioteket til Høgskolen i Oslo og Akershus. Jeg har brukt Oria.no som hovedsøkemotor, men også benyttet Google Scholar. Søkord har vært blant annet; empowerment, prostitusjon, salg av sex, selvorganisering, brukerråd, kvinner og empowerment, myndiggjøring og sosial gruppem metode. Alle søkord har blitt utprøvd både på norsk og engelsk. Jeg opplevde at jeg fant mye om kvinner, menn og transseksuelle i prostitusjon. En del litteratur var også rettet mot menneskehandel, noe som ble utenfor mitt fokusområde. Jeg fant lite som omhandlet både empowerment og prostitusjon, bortsett fra tidligere avhandlinger som ikke opplevdes relevant nok, da det viste seg å være utdatert. Jeg ser på dette som en styrke til min oppgave, da jeg kan bruke teori og pensum fra empowerment, og selv vise til eksempler hvordan dette kommer til lys i praksis. Empowerment-teorien jeg fant, viste seg altså å være overførbar til tema.

Som tidligere nevnt finnes det bare to instanser i Oslo, som jobber direkte opp mot mennesker i prostitusjon. Pro Senteret og Nadheim. Akkurat hva de ulike instansene står for vil jeg komme tilbake til senere. Jeg kommer ikke til å bruke noen andre kilder, enn det som eksisterer og er åpen for offentligheten. Hver gang jeg henviser til Nadheim, vil jeg forholde meg til hva som står i årsrapporten fra 2015 eller på deres hjemmesider. Jeg vil også henviser til et eksempel som omhandler en bruker på Nadheim, der personen selv har skrevet et innlegg i VG. Det er kun opplyst om vedkommendes fornavn, alder og at hun er medlem i brukerrådet på Nadheim. Jeg ønsker å presisere dette, da det ikke skal oppstå misforståelser om utlevering av personer.

Forøvrig har jeg benyttet meg av både norsk og utenlandsk litteratur, spesielt siden empowerment-tenkningen ikke oppsto i Norge. Flere av de utenlandske forfatteren ligger på pensumlista for Sosialt Arbeid, og jeg ønsket derfor å benytte meg av det i den grad det lot seg gjøre. Derimot finnes det svært lite litteratur på pensumlista som omhandler prostitusjon, og disse kildene blir da del av selvvalgt pensum. I all hovedsak vil jeg kun bruke denne informasjonen til å forklare begrep og fenomener. Den norske sosiologen og

kjønnsforskeren, May-Len Skilbrei, har forsket mye på kvinner i prostitusjon og deres erfaring med hjelpeapparatet. Relevansen til mitt tema gjør henne derfor til en av mine selvvalgte hovedreferanser.

Kapittel 3: Empowerment

3.1 Begrepet «empowerment»

Begrepet «empowerment» gir assosiasjoner til makt, kraft, innflytelse, selvbestemmelse og stolthet. (Starrin 2009), (Moula 2009, 13). Begrepet har vokst i popularitet på ulike felt, og særlig i sosialt arbeid. I forbindelse med denne oppgaven vil jeg presentere empowerment fra ulike teorier, og vise til hvordan det henger sammen som en holistisk prosess på individ, gruppe- og samfunnsnivå. I min oppgave vil jeg fokusere spesielt på empowerment-arbeid på gruppe- og samfunnsnivå. Jeg vil også beskrive betydningen av emosjonell kapital, og hvordan det henger sammen med myngiggjøringsprosessen. Først vil jeg se nærmere på betydningen av empowerment i sosialt arbeid.

Empowerment i sosialt arbeid skal være bygd på et samarbeid mellom sosialarbeider og bruker, der brukerens egne ønsker og mål er i fokus. Sosialarbeiderens rolle er å understøtte brukeren, og sammen finne individets ressurser slik at vedkommende kan oppnå sine mål. (Starrin 2009), (Moula 2009, 13). Adams (2008) definerer empowerment i sosialt arbeid som en sammenkobling av ulike aspekter. . «*Empowerment er holistisk og ikke-hierarkisk. Empowerment handler om å ta kontroll, oppnå selvstyring, og å søke samhold med andre mennesker og deres erfaringer. Det handler om individuelle mål, men også sosial aktivitet og deltakelse. Dette er aspekter som utfyller hverandre.*» (Adams 2008, 18, egen oversettelse).

Parsons (2001, 159) trekker sammenhengen mellom empowerment og «hjelp til selvhjelp» og «selvbestemmelsesrett». Ordet “power”, altså makt, er en vesentlig del av begrepet “empowerment”. Det kan bli forstått som styrke eller kraft på lik linje med makt. Begrepet empowerment inviterer til en prosess hvor den som er “disempowered”, altså den som befinner seg i en vanskelig situasjon, har mulighet til å jobbe seg oppover. Prosessen kan skje

både på individuelt, gruppe-, og samfunnsnivå. Begrepet empowerment synliggjør betydningen av at vi overfører ansvaret til brukeren, da han/hun sitter på ekspertmakten i forhold til problemløsning i deres situasjon. En viktig del av prosessen er å lokalisere individets ressurser. Dette kan hjelpe mennesker som befinner seg i en vanskelig situasjon til å øke selvbilde, og på samme tid øke deres kunnskaper og muligheter. Ved å gjøre så, vil de selv gi seg muligheten til å utvikle seg og oppnå bedre kontroll og styring av egne liv. (Askheim 2012, 12). Å bruke empowerment-tenkning som en ramme, kan bidra til en integrerende og helhetlig tilnærming i forhold til å møte individets eller gruppens behov. (Turner 2002, 160). Adams omtaler det holistiske aspektet av empowerment, da det finnes på ulike nivåer. De ulike nivåene er; individ-, gruppe- og samfunnsnivå. (Andersen 2000, 69).

3.2 Empowerment på individnivå

På et individuelt nivå er målet å myndiggjøre en person til å ta kontroll over hans eller hennes liv. Askheim (2012, 11) refererer til empowerment som en prosess der individet som befinner seg i en utsatt situasjon, finner styrken til å overkomme utfordringene. Som sosialarbeider blir det derfor viktig å hjelpe brukeren med skape bevisstgjøring rundt vedkomnes styrker og kapabiliteter og ressurser. Askheim (2012, 12) presiserer at et av målene i myndiggjøringsprosessen er å styrke individets selvbilde. Dette kan føre til at individet selv oppnår beslutningsmakt over valg som påvirker deres velvære. Å gi individet de riktige verktøyene vil føre til at personen kan delta i samfunnet på lik linje med andre medborgere. Myndiggjøringsprosessen på individnivå vil være avgjørende for at vedkommende senere vil kunne delta i en gruppeprosess. (Adams 2003, 60). Empowerment-arbeid på gruppenivå kommer jeg tilbake til på side 12.

Myndiggjøringsprosessen på det individuelle nivået kan deles inn i en veiledende og en tilretteleggende del. (Adams 2003, 60). Den veiledende delen dreier seg om å opplyse og informere brukeren om hans/hennes rettigheter og muligheter i gitt situasjon. Målet med dette er å sørge for at brukeren selv kan bestemme og ta egne valg. Sosialarbeider har også mulighet for å påpeke brukerens adferd, dersom den skulle bidra til å hindre myndiggjøringsprosessen. Dette kan være en negativ adferd brukeren ikke er klar over selv.

Den tilretteleggende delen av myndiggjøringsprosessen dreier seg om å skape en arena der brukeren kan åpne opp om sine tanker og følelser i samtale med sosialarbeider. (Adams 2003, 64.) Dette kan for brukeren innebære å gi slipp på sorg, frykt, skam, sinne eller andre vanskelige følelser, for å komme videre i gang med prosessen. Videre skal bruker sammen med sosialarbeider finne hans/hennes ressurser, før man setter i gang riktige tiltak. Sosialarbeider skal kunne vise tillit til brukerens egne ressurser og evne til dømmekraft.

3.2.1 Individets innsats ikke alltid tilstrekkelig

Iblant er står ikke utfallet av myndiggjøringsprosessen på individets innsats. Når strukturelle forhold står i veien for alternativer til prostitusjon, kan dog brukeren havne i en håpløs situasjon. Spesielt dersom det er et sterkt ønske om å skape endring. Hvordan man jobber med endring av strukturelle forhold kommer tilbake til på side 14. Det blir derfor avgjørende at en sosialarbeider velger å fokusere på vedkomnes styrker, og ikke ens svakheter.

3.3 Empowerment på gruppenivå

Grupper kan fungere som støtte for enkeltindividet, hindre isolering, og skape en kontekst der individets personlige egenskaper blir et bidrag for utvikling i gruppen. (Adams 2003, 77). Målet er å fremme innsikt, med en inngående samtale og selvkonfronterende øvelser. Gruppearbeid for å oppnå empowerment dreier seg gjerne om langsiktig arbeid med motiverte klienter. Den mobiliserte gruppen har gjerne et felles mål eller deler lik erfaring. Noe av formålet ved gruppen blir også at medlemmene oppnår opplevelse av støtte, kontroll, gjenkjennelse eller kollektiv styrke. (Heap 2005, 61). På samme tid vil de oppnå styrken til å skape innflytelse og motta respekt i deres kamp mot urett og for sosial likhet. (Andersen 2000, 70).

3.3.1 Åpne eller lukkede grupper

En gruppe kan være av naturlig eller planlagt art. Det mest alminnelige er at gruppearbeid og gruppebehandling foregår i planmessig sammensatte grupper, der fagfolk i planleggingsfasen har anledning til å bestemme eller påvirke gruppens sammensetning. (Heap 2005, 43.).

Kunsten vil være å ha mangfold i en gruppe, samtidig som gruppemedlemmene kan identifisere seg med hverandre. Det essensielle vil være at gruppemedlemmene føler engasjement overfor hverandre. Gruppens sammensetning bør derfor være planlagt av fagfolk. Kunsten blir å skape en optimal avstand mellom likhet og ulikhet. Det er dog ikke tilstrekkelig å kun mobilisere en gruppe med tilsynelatende «samme problem». Variasjonen mellom subjektiv opplevelse kan være av stor betydning, og ikke minst ressurser for behandling av problemet, kan trenge totalt ulike målsettinger og arbeidsmåter. (Heap 2005, 43).

I hvilken grad en gruppe skal styres av en sosialarbeider eller av brukerne selv, avhenger av hvordan arbeidet fungerer i forhold til gruppens målsetting. (Adams 2003, 80). I begynnelsen kan gruppedynamikken være ujevn, der noen av deltakerne er meget åpne og kommer mye til ordet, mens andre er mer lukkede. Noen ganger flyter også samtalen så lett at det oppstår avsporing fra gruppens formål. (Heap 2005). Sosialarbeiders rolle innebærer derfor å være igangsetter, ordstyrer, og samtidig sørge for at gruppen forholder seg til det gitte formålet. Ulike aktiviteter kan også være planlagt av sosialarbeider, men ansvar for gjennomføring bør legges over på deltakerne. Empowerment-tanken inviterer til at en gruppe kan være selvstyrt i den grad det lar seg gjøre, der deltakerne har størst mulig ansvar og beslutningsmakt selv. Altså det Adams refererer til som en «brukerstyrt» gruppe. (Adams 2003, 81).

3.3.2 Samhold i gruppearbeid

Det er et viktig kriterium at gruppemedlemmene bør komme overens. På samme tid ønsker man heller ikke overdrevent fokus på harmoni og likhet, da uenighet og mangfold er viktige faktorer for at en gruppe skal kunne føre til forandring og vekst. *«En viss uensartethet gir dynamikk til grupper, skaffer til veie ulike erfaringer av tilbakelagte forsøk på*

problemløsning, og stimulerer til nytenkning og refleksjon», (Heap 2005, 45.) Strukturen i gruppen varierer ut fra gruppens hensikt. En sorggruppe vil naturlig være av lukket struktur, med samme medlemmer fra begynnelse til slutt, mens et brukerråd heller bør være av åpen struktur, der medlemmer kan komme og gå. Dette avhenger av hva som er målet med gruppen.

Empowerment i gruppe betyr altså å utvikle kunnskapen som trengs for å skape et sterkt og støttende sosialt nettverk. Dette vil igjen bidra til at individer og grupper får fremmet sine synspunkter og kjempet for deres rettigheter på et høyere nivå, altså på et samfunnsnivå, som vi kommer nærmere inn på nå.

3.4 Empowerment på samfunnsnivå

Slettebø (2000) hevder at det vil være en forenkling av empowerment-prosessen å kun være avgrenset til det individuelle aspektet. (Andersen 2000, 69). Adams (2008, 18) presiserer at myndiggjøring trenger en holistisk fremtoning, som inkluderer ulike dimensjoner og nivåer. Ifølge ham er det viktig at myndiggjøring foregår både på et individuelt nivå, men også på samfunnsnivå. Tilnærmingen tilpasser seg et økologisk perspektiv, altså en gjensidig avhengighet mellom alle levende og ikke-levende systemer. Dette indikerer at individets velvære i stor grad er knyttet opp mot strukturer som omringer dem. (Turner 2002, 160). Empowerment på samfunnsnivå vender blikket mot samfunnsstrukturer, heller enn individet selv. Altså hvilke samfunnsstrukturer som bidrar til å undertrykke den «umyndiggjorte», og helst strukturer som lar seg påvirke.

3.4.1 Et politisk konsept

Adams (2003, 8) beskriver i denne sammenheng empowerment som et politisk konsept, der «de umyndiggjorte» har en mulighet til å påvirke på et høyere nivå. Adams hevder også at de ulike nivåene av empowerment er knyttet til hverandre, og må derfor sees i kontekst. Sammenhengen mellom personlige vansker og politikk, og mellom levevilkår og sosiale

problemer er en viktig del av empowerment. Adams empowerment-tenkning er i stor grad inspirert av Freires bok, "Frigjørende Pedagogikk" (1973). Freire arbeidet med de fattige og uprivilegerte i Brasil, og ble derfra motivert til å skape en bevisstgjøring rundt deres levekår, og på samme tid muligheten for å skape endring. Han verdsatte verdien av å dele erfaringer kollektivt, som et verktøy for kollektiv handling. Freire hevdet at dialog mellom mennesker er høyst nødvendig blant enhver autentisk revolusjon. (Heap 2005, 55).

Heap (2005) refererer til empowerment på samfunnsnivå til (...) «*Problemløsning rettet mot vanskeligheter som skyldes ytre faktorer*». (Heap 2005, 55). De umyndiggjorte organiserer seg i en gruppe, og arrangerer kollektiv aktivitet med fokus på utadrettede handlinger. Gruppens formål er å uttrykke et behov eller ønske om forandring. Slike grupper er åpne, av ulik levetid, og kan eventuelt utvikles til større organisasjoner på sikt. Hvilken tilnærming som benyttes, og hvordan omstendighetene er avgjørende for utfallet. Eksempler på dette kan være protester, demonstrasjoner, kronikker i aviser, forskjellige typer propaganda, osv.

3.4.2 Utførelsen et mål i seg selv

Empowerment på samfunnsnivå handler ikke bare om å nå målet, men også hvordan utførelsen og kontrollen brukerne opplever gjennom arbeidet er et mål i seg selv. (Mullender og Ward 1991), (Adams 2003, 9). En økt opplevelse av solidaritet fører også til videre muligheter som blant annet representasjon ovenfor myndigheter, institusjonsledelsen og medier. (Heap 2005, 66). Gruppens deltakere kan oppleve en anerkjennelse for innsats, både fra hverandre, men også samfunnet utad. Viktigheten av anerkjennelse i empowermentprosessen utdyper jeg videre på side 16.

3.5 Emosjonell kapital energi; fra skam til stolthet.

Starrin (2009) knytter den emosjonelle delen av empowerment opp mot tre faktorer; energi, skam og stolthet. (Askheim 2012, 11). Emosjonell kapital refererer til hvordan vi reagerer i en sosial sammenheng. Dette innebærer blant annet hvordan vi har interaksjon med andre

mennesker, og hvordan dette får oss til å føle. Positive følelser, slik som stolthet, viktighet og selvtillit tilsier at en har høy grad av emosjonell kapital. På samme tid vil liten grad av emosjonell kapital bidra til lav selvtillit, dårlig humør og følelsen av skam. Skam er ofte relatert til det å være i mottakerrollen av hjelp. Vedrørende om personen som mottar hjelp føler skam eller ikke, er ofte knyttet opp til om vedkommende er sett på som en verdig eller ikke-verdig trengende. Verdig eller ikke-verdig trengende er et fenomen som refererer til hvordan samfunnet har definert de som fortjener å motta hjelp.

Enkelte utfordringer er gitt mer legitimitet enn andre, da samfunnet anser at mottakeren av hjelp ikke kan stå ansvarlig for hans/hennes situasjon. Dermed er også vedkommende i større grad berettiget til å motta hjelp. I motsetning til dette, er det også de problemene som samfunnet anser som verdige og ikke selvforskyldt. Dermed blir også vedkommende sett på som mer berettiget til å motta hjelp. Dette fenomenet varierer mellom ulike samfunn, da det er relatert til hvilken kultur som eksisterer og landets sosiale strukturer. Å være i en mottakerrolle av hjelp som er sett på som ikke-verdig, kan lett forsterke følelsen av skam og dårlig selvtillit, altså faktorer av lav emosjonell energi. Å bidra til myndiggjøring av en person i denne sammenhengen, betyr å snu skammen om til stolthet. (Askheim 2012, 12).

3.6 En ikke-hierarkisk tilnærming

I empowerment-arbeid er en ikke-hierarkisk tilnærming avgjørende for resultatet. Terskelen for å nå fram til sosialarbeider bør være lav, og det bør være et jevnt maktforhold mellom partene. I myndiggjøringsprosessen må brukerne selv stå for mesteparten av arbeidet når det kommer til å få kontroll og styring over eget liv. (Askheim 2012, 12). Ved å gi større ansvar til brukeren vil vedkomnes «skjebne» ligge i deres egne hender, og ikke i sosialarbeiderens. Sosialarbeideren blir altså hjelperen fremfor kontrolløren. Harrison og Ward (1999), har skrevet en tankevekkende artikkel om historien bak fagfolks økende solidaritet med brukerne som en avvisning av en supplikant- og offerrolle. De vektlegger her også likeverdighet i samarbeidet mot problemløsning. (Heap 2005, 56).

3.7 Viktigheten av anerkjennelse i myndiggjøringsprosessen

En viktig del av myndiggjøringsprosessen er virkningen av anerkjennelse fra de andre gruppemedlemmene. Vanligvis omtaler vi anerkjennelse i den grad vi roser personer, saker eller grupper. Begrepet er positivt ladd, da det dreier seg om å «se» noen i det lys av dere gode gjerning/arbeid. I sosialfaglig kontekst skal anerkjennelsen kunne gis i ubetinget forstand. Anerkjennelse indikerer at jeg som sosialarbeider lar brukeren være ekspert på egen situasjon. Aamodt (2003, 158) presiserer viktigheten av anerkjennelse i en relasjon for utviklingen av autonomi og selvrespekt ved brukeren. Som sosialarbeider skal vi se brukeren med ens rettigheter, integritet og identitet i ubetinget forstand. Anerkjennelse er i empowerment-arbeid er derfor ingen kommunikasjonsmetode, men noe som må komme naturlig fra sosialarbeider/gruppemedlemmer. En viktig faktor for anerkjennelse er å vise aksept overfor andre gruppemedlemmer. Blant annet overfor eventuelle vonde opplevelser eller følelser av skyld. En gruppedeltaker vil arbeide bedre dersom en ikke føler seg fordømt eller som et «avvik» i gruppen.

Kapittel 4: Prostitusjon

Da min problemstilling i oppgaven er (...) «hvordan empowerment-tilnærming i sosialt arbeid overføres i praktisk arbeid med mennesker i prostitusjon», ønsker jeg nå å komme inn på temaet om mennesker som selger seksuelle tjenester. I denne delen ønsker jeg først å fokusere på hva prostitusjon er og hvordan velferdsstaten møter mennesker i prostitusjon eller mennesker med prostitusjonserfaring. Hvordan empowerment kommer til syne i arbeidet med mennesker i prostitusjon kommer jeg tilbake til senere på side 20. Som tidligere nevnt er det to instanser som arbeider med mennesker i prostitusjon eller mennesker med prostitusjonserfaring. Nadheim og Pro senteret. Hovedsakelig vil jeg benytte meg av Nadheims årsmelding fra 2015 eller deres nettsider som referansekilde når jeg senere viser til eksempler. Begge kildene er åpen for offentligheten.

4.1 Hva er prostitusjon?

Det er vanskelig å sette en klar definisjon på hva prostitusjon er. Vi må nemlig definere hvilke tjenester som regnes som prostitusjon, og hva slags betaling som gjør mottakeren av tjenesten til en kunde. En av de fremste forskerne ved prostitusjonsfeltet i Norge, sosiologen May-Len Skilbrei har blant annet bidratt med utformingen av definisjonen for Store Norske Leksikon. Den korte definisjonen lyder slik; «*Prostitusjon er en situasjon der penger eller annen godtgjørelse ytes mot en handling som kjøperen regner som seksuell.*» (Skilbrei og Elden 2016), (Store Norske Leksikon 2016). Ifølge straffeloven, er prostitusjon definert som, «*at en person mottar vederlag for å ha seksuell omgang eller foreta seksuell handling med en annen eller for å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv*» (§ 315). Begrepene «seksuell omgang/seksuell handling» er ikke statiske og formes av rettspraksis. Betaling kan være både av penger, men også andre tjenester, gjenstander, alkohol eller narkotika (OT.prp. nr. 48 (2007-2008)).

4.2 Lovreguleringer

Fra og med 1. januar 2009 trådte den nye sexkjøpsloven i kraft. Loven forbyr kjøp av seksuelle tjenester, med fengselsstraff opp til seks år. (§315). Noe av motivet bak loven var å bekjempe menneskehandel, der mennesker blir tvunget inn i prostitusjonen. Salg av seksuelle tjenester er per dags dato lovlig i Norge. Den nye sexkjøpsloven fra 2009 har senere blitt vurdert av Vista Analyse. Rapporten viser at forbudet har bidratt til lavere etterspørsel etter sex med prostituerte. (Vista Analyse 2015).

Folk flest forbinder prostitusjon med den mest synlige delen av prostitusjonsmarkedet som foregår på gata, der kvinner selger sex og menn er kunder. I realiteten foregår det langt mer enn dette. Det største markedet for salg av seksuelle tjenester foregår på nett, altså det som kalles «innendørsprostitusjon» eller «innemarkedet» (Skilbrei og Holmstrøm 2011, 497). Som i mange andre land er det også i Norge forbudt å legge til rette for eller utnytte andres prostitusjon, jf. Hallikparagrafen §315. Eksempler på dette kan være annonsering gjennom internett, eller tilrettelegging ved utleie av eiendom.

4.3 Prostitusjon som sosialt problem

I Norden har vi lenge sett på prostitusjon som et sosialt problem. Dette har også frembrakt diskusjoner om hvilken politikk man bør føre. (Skilbrei og Holmstrøm 2011, 493).

Vektleggingen om hvorvidt forklaringene av prostitusjonen er av individuelle eller strukturelle årsaker varierer. I Norge har prostitusjonen ofte blitt knyttet til fattigdom eller begrensede ressurser/muligheter. I Sverige har man derimot knyttet årsaken mer opp mot klasse- og kjønnsulikheter, og i Danmark vektlegges det en individbasert forklaring.

(Bjønness 2008), (Skilberer og Holmstrøm 2011, 488). På tross av ulike årsaksforklaringer til prostitusjon, har det ved senere år utviklet seg en «Nordisk modell», med Norge, Sverige og Island som representanter for prostitusjonspolitik. (Skilbrei og Elden 2016), (Store Norske Leksikon 2016).

4.4 Sosiale tiltak

Da prostitusjonsmarkedet ikke reguleres av rettslige tiltak alene, er det også nødvendig at staten griper inn i markedet gjennom sosiale tiltak. Målet ved de sosiale tiltakene blir å arbeide i varierende grad mot en nullvisjon eller etter skaderedusjonsprinsipper. (Skilbrei og Elden 2016), (Store Norske Leksikon 2016). De første målrettede sosiale tiltak mot prostitusjon ble opprettet i Sverige i 1977, med et mål om å hjelpe kvinner ut av prostitusjon. (Månsson 1981), (Skilbrei og Holmstrøm 2011, 494). Etableringen av Norges første sosiale tiltak mot prostitusjon trådte i kraft ved samme tid, da bekymringen rundt ungdom og prostitusjon vokste. (Skilbrei og Holmstrøm 2011, 494).

Utformingen av sosiale tiltak rettet mot mennesker i prostitusjon varierer. I Sverige er de sosiale tiltakene mer rettet mot kvinner (og menn) til å komme ut av prostitusjon. Dette innebærer blant annet rådgivning og terapi. (SOU 2010), (Skilbrei og Holmstrøm 2010.) I Norge, Danmark og Finland har man på den andre siden rettet fokuset på skadereduksjon, heller enn å legge vekt på å få klientene til å slutte med prostitusjon. (Skilbrei og Elden

2016), (Store Norske Leksikon 2016). Skadereduksjon kan forklares som ulike tiltak for å lette hverdagen og beskytte mot helseskader, gjennom blant annet utdeling av kondomer og tilby lavterskel helsehjelp. I Norge er Pro Senteret og Nadheim ved Kirkens Bymisjon eksempler på dette, som vi kommer nærmere innpå nå.

4.5 Lavterskeltilbud i Oslo for mennesker med prostitusjonserfaring

Prosenderet ble opprettet i 1983 som et hjelpetilbud for kvinner og menn med prostitusjonserfaring. I 1993 utnevnte daværende sosialminister Grethe Knudsen Pro Senteret til nasjonalt kompetansesenter. Administrativt tilhører Pro Senteret Oslo Kommune. (Prosenderet.no, «*Om oss*», 2011). Som kompetansesenter driver Pro Senteret blant annet med veiledning og kunnskapsformidling, med et forebyggende fokus rundt prostitusjonens skadevirkninger. Kunnskap formidles også gjennom undervisning ved universiteter og skoler, og utarbeiding av dokumentasjon. Ifølge Prosenderet.no, «*Helsetilbudet*», 2011, tilbyr de også helsesjekk og gynekologiske undersøkelser.

4.5.1 Nadheim, Kirkens Bymisjon

Det er mye likhet i hvordan sosialt arbeid utføres ved Pro Senteret som på Nadheim. Nadheim er til forskjell en ikke-statlig organisasjon som administreres under Kirkens Bymisjon. Nadheim drives av både ansatte sosialarbeidere, men også en del frivillige. Deres målgruppe er i likhet med Pro Senteret mennesker med prostitusjonserfaring. De presiserer også at de ønsker å bistå alle som ønsker kontakt, uavhengig av alder, kjønn, etnisitet, religion, seksuell orientering, og uavhengig av årsak eller hvilket forhold man har til prostitusjon. (Nadheim.no, «*Om Nadheim*», 2014). Det vil altså si at man kan benytte seg av Nadheims tilbud, uavhengig av om man selger sex aktivt og ønsker å fortsette med det, eller om man ønsker å slutte/har sluttet. *“I 2015 hadde Nadheim kontakt med hele 1220 personer fra 67 ulike land, der 97 var norske og 1123 var utenlandske. Derav 1019 kvinner, 93 menn og 108 transpersoner.”* (Nadheim Årsmelding 2015, 17.)

Nadheim jobber ut fra tre målområder. Oppsøkende arbeid, oppfølging og påvirkningsarbeid. Det oppsøkende arbeidet foregår enten på gata eller gjennom internett ved annonser. På oppfølgingsarenaen driver Nadheim med veiledning og henvisning til adekvate tilbud på individ- og gruppenivå. Ved påvirkningsarenaen jobber Nadheim sosialpolitisk, gjennom systematisering og deling av erfaringer og kunnskap både på nasjonalt og internasjonalt plan. (Nadheim Årsmelding 2015).

Kapittel 5: Empowerment-tilnærming i praksis

I denne delen ønsker jeg å vise til konkrete eksempler hvordan empowerment på ulike nivåer kommer til syne arbeidet med mennesker i prostitusjon. Empowerment i sosialt arbeid er en holistisk prosess. Hvordan empowerment kommer til syne i arbeid rettet mot mennesker med prostitusjonserfaring er derfor tydelig ved flere aspekter. Det handler om å oppnå selvstyring, ta kontroll, og søke samhold med andre mennesker og deres erfaringer. Tidligere nevnte målområder som oppfølgings- og påvirkningsarbeid, er noe både Pro Senteret og Nadheim jobber med. Vi skal nå se nærmere på hvordan dette fungerer i praksis og hvordan empowerment impliseres både på individ- og gruppenivå.

5.1 Empowerment på individnivå i praksis

På individnivå er målet å myndiggjøre en person til å ta kontroll over hans/hennes eget liv. For å oppnå dette ønsker man å lokalisere individets ressurser, og på samme tid øke deres kunnskaper og muligheter. (Andersen m.fl. 2000, 69). I Nadheims årsrapport fra 2015 presiserer det også hvordan de skulle bistå deres brukere (...) «*ut fra deres egendefinerte ønsker og behov, ved å informere om, gi og henvisne til adekvate tilbud.*» (Årsrapport Nadheim 2015, 6). Et adekvat tilbud kan for eksempel være å delta på seksualundervisning, som arrangeres i et samarbeid mellom Nadheim, Pro Senteret og medisinstudenter fra Medisinernes seksualopplysning. På denne måten kan brukeren få mer kunnskap og innsikt om egen kropp, sikker sex, hygiene og seksuelt overførbare sykdommer. (Nadheim

Årsmelding 2015, 25).

5.1.1 Den veiledende del i praksis

Et annet eksempel på tilbud som refereres til i Nadheims årsmelding fra 2015 er deltakelse i datakurs. Dette er for brukere som har liten erfaring med bruk av data eller internett fra før. Et viktig aspekt ved empowerment er å kunne delta i samfunnet på lik linje med andre medborgere. Da svært mange handlinger i samfunnet krever kunnskap om hvordan man manøvrerer seg på data og internett, er dette et relevant verktøy. Datakurset underviser i hvordan man blant annet kan søke jobb, lete etter bolig, bruke nettbank, oversette nettsider, skrive mail og dokumenter, osv. Ved å nyttiggjøre seg denne kunnskapen vil vedkommende gi seg selv muligheten til å utvikle seg og oppnå bedre kontroll og styring av egne liv. (Askheim 2012, 12).

Et annet viktig verktøy for å kunne delta i samfunnet vil være språkkunnskaper. Da flere av brukerne på Nadheim er av utenlandsk bakgrunn, er det ofte utfordringer knyttet til norsk språkforståelse. Et av tiltakene som tilbys er derfor norskkurs, som arrangeres av frivillige. Selv om ikke målet nødvendigvis er å komme ut i en annen jobb, vil språkkunnskaper bidra til økt kontroll og forståelse over tilværelse. Dette er eksempler som kan refereres til den veiledende delen av empowerment, der sosialarbeider opplyser og gir informasjon om brukerens rettigheter (Adams 2008, 60). På språkkurset får også deltakerne muligheten til å dele sine språkkunnskaper med andre, som igjen kan bidra til mestring i myndiggjøringsprosessen. Dersom en bruker lærer seg norsk på et tilstrekkelig nivå, vil også flere muligheter på arbeidsmarkedet åpnes. Dette kan øke brukerens følelse av å være «til nytte» og som en ressurs for samfunnet.

5.1.2 Den tilrettelegge del i praksis

Når man jobber med empowerment på individnivå, er det også viktig å sette av tid til det Adams (2003) refererer til som den tilretteleggende delen. I Nadheims årsmelding (2015, 17),

refereres denne delen til som individuell oppfølging (...) «*der brukeren definerer hvilken målsetting hun/han ønsker bistand til å oppnå. (...) Vi tilbyr også samtaler og støtte angående for eksempel psykiske forhold, sosialt nettverk og prostitusjonserfaring*». Flere av brukerne kan ha følelser av sorg, sinne, skam og frykt av tidligere erfaringer. Sosialarbeider skal her skape en arena der bruker får mulighet til å åpne opp om tanker og følelser. Adams (2003, 63) presiserer at denne delen er avgjørende for å komme videre i myndiggjøringsprosessen.

Et annet viktig aspekt ved den tilretteleggende delen, er at sosialarbeider sammen med bruker ønsker å finne frem til deres ressurser og kapabiliteter. (Adams 2003, 64). Flere av brukerne har ulike erfaringer og egenskaper som kan komme til nytte dersom brukers eget mål er å komme ut i ordinært arbeid. Å få brukere ut i ordinært arbeid er også et av arbeidsområdene Nadheim utfører (...) «*gjennom å gi kvinner og menn med prostitusjonserfaring bistand til å komme ut i ordinært arbeid eller oppnå økt tilnærming i arbeidslivet. Prosjektet har fokus på individuell veiledning, kvalifiserende tiltak og formidling til arbeid. (...) Vi bistår med å skrive CV og jobbsøknader og fungerer som støtte underveis i en jobbsøkerprosess.*» (Nadheim Årsmelding 2015, 17).

5.2 Empowerment på gruppenivå i praksis

Som verktøy for støtte, hindring av isolering og oppbygging av sosialt nettverk tilbyr Nadheim ulike gruppetilbud for brukerne. Eksempler på Nadheims gruppetilbud er «Nattkafeen», «Åpent hus», «Dansegruppe», turer og andre sosiale aktiviteter. (Nadheim Årsmelding 2015, 23). Som tidligere nevnt kommer også som tilbud om datakurs, norskkurs og seksualundervisning, som brukerne kan delta på uavhengig om deltar for læringen i seg selv eller det sosiale. Som Adams (2003, 77) refererer til er gruppearbeid en arena der individets personlige egenskaper blir et bidrag til utviklingen i gruppa. I forbindelse med «Nattkafeen» jobbet ansatte på Nadheim med en referansegruppe bestående av representanter fra målgruppa med å finne frem hvilket konsept som ville oppleves nyttig. (Nadheim Årsrapport 2015, 23). (...) «*Det viste seg at det var noe relativt enkelt som var ønsket; et værested med høy musikk, varm drikke, noe å spise, mulighet til å bruke toalett og en andakt*». (Nadheim årsmelding 2015, 23).

Hver fredag arrangerer Nadheim felles middag ved «Åpent hus», som en arena for (...) «sosialt samvær og nettverksbygging. Det skal forebygge og redusere ensomhet. Det er rom for å komme og slenge seg på sofaen og slappe av, samtidig som de skal være et møtested som engasjerer, virker oppbyggende og skaper deltakelse.» (Årsrapport Nadheim 2015, 23). Dette kan settes i lys av det Heap (2005, 61) refererer til som opplevelse av støtte eller kollektiv styrke. Som Heap (2005, 45) forklarer kan det også oppstå avsporinger fra gruppens formål, da sosialarbeiders rolle innebærer å være ordstyrer. I dette tilfellet vil det være dersom noen skulle oppføre seg upassende overfor andre brukere eller medarbeidere. Sosialarbeiders rolle vil også være å sørge for at alle blir sett.

5.2.1 En gruppe av åpen struktur

Åpent hus er et eksempel på det Heap (2005, 88) beskriver som en gruppe av åpen struktur. Noen vil delta fast, mens andre deltar sjeldnere eller få ganger. Sammensetningen av denne gruppen kan derimot ikke planlegges av ansatte, da det er åpent for hvem som helst til å delta. En fredag på Åpent hus kan derfor være svært forskjellig sammensatt fra en annen. Dette kan også bidra til mangfold, der brukere med helt ulik bakgrunn kan dele erfaringer med problemløsning, nytenkning og refleksjon.

5.3 Empowerment på samfunnsnivå i praksis

Som Slettebø (2000) presiserer, vil det være en forenkling av myndiggjøringsprosessen å bare være avgrenset til det individuelle. Vi har derfor sett på hvordan empowerment-arbeid fungerer i praksis både på individ- og gruppenivå. Adams (2008, 18) forklarer også myndiggjøringen som en holistisk prosess, der de ulike nivåene er knyttet til hverandre og må sees i kontekst. Derfor er det heller ikke alltid et tydelig skille mellom de ulike nivåene. Jeg ønsker her å vise til hvordan empowerment på gruppenivå kan utvikle seg videre til empowerment på samfunnsnivå.

Empowerment på samfunnsnivå kan sees i et av Nadheims arbeidsområder, som omfatter

påvirkningsarbeid. Målet gjennom dette er å (...) «*styrke våre brukeres politiske og sosiale gjennomslagskraft med hensyn til beslutninger som berører dem, og arbeider for å påvirke rammevilkår og politiske prosesser og beslutninger på vårt fagfelt*». (Nadheim Årsmelding 2015, 6). Dette kan settes i lys av Adams (2008, 8) forklaring av empowerment som et politisk konsept, der brukerne har mulighet for å oppnå innflytelse på et høyere nivå.

5.3.1 Brukerrådet på Nadheim

Et eksempel på dette er Nadheims eget brukerråd, som består av sju brukerrepresentanter- to fra Norge, tre fra Nigeria, en fra Colombia og en fra Brasil. (Nadheim Årsmelding 2015, 28.) (...) «*Deltakerne har ulik erfaringsbakgrunn med hensyn til rus, prostitusjonsarenaer og utnyttelse i prostitusjon*». Et av målene er at deltakerne skal kunne påvirke hva Nadheim ytrer i forbindelse med problemstillinger i prostitusjonsdebatten. Dette kan sees i sammenheng med hva Heap (2005, 55) forklarer som problemløsning knyttet til ytre faktorer. Brukerrådet derfor en arena for kollektiv aktivitet med fokus på utadrettede handlinger. Dette kan føre videre til en representasjon overfor media, myndigheter og institusjonsledelsen.

5.3.2 Brukerrådets påvirkningsarbeid

Brukerrådet ved Nadheim har ved flere anledninger bidratt til opplysning- og informasjonsarbeid rettet mot samfunnet. Eksempler på dette er møte med Amnesty International i forbindelse med rapport om sexarbeidere og menneskerettigheter, undervisning for sykepleierstudenter på høyskoler med prostitusjon og brukermedvirkning som tema, møte med representanter fra Stortinget, og videre deltakelse i konferanser om forebygging. (Nadheim årsmelding 2015, 28). Det har også blitt publisert leserinnlegg på VG.no, «*Tilbakeslag for rettssikkerheten*» (14.03.2017), der forfatter presenterer seg selv som deltaker ved brukerrådet på Nadheim. Flere av leserinnleggene omhandler blant annet hvordan mennesker i prostitusjonsmiljøet reagerer på straffbare forhold, der dommen oppleves urettferdig. Slike innlegg inviterer også til videre diskusjon blant lesere, og engasjerer flere i debatten.

5.3.3 Brukerrådets struktur

Brukerrådet kan på mange måter sees som empowerment på gruppenivå på lik linje med empowerment på samfunnsnivå. I forhold til Nadheims tidligere nevnte gruppetilbud, kan derimot brukerrådet sees i lys av det Heap (2005, 45) omtaler som en gruppe av planlagt art med lukket struktur. Utvalget er i utgangspunktet satt sammen av ansatte på Nadheim, for å få en mest mulig jevn fordeling av representanter. Empowerment-tanken oppfordrer også til at en gruppe kan være selvstyrt i den grad det lar seg gjøre, for å gi deltakerne mest mulig ansvar og beslutningsmakt selv. Altså det Adams (2003, 81) refererer til som en «brukerstyrt» gruppe. Likevel er det to sosialarbeidere som deltar på brukerrådets møter, men hovedsakelig for å tilrettelegge praktisk for arbeidet og å være en samtalepartner inn i dette. (Nadheim årsmelding 2015, 28).

5.3.4 Involvering av brukere som mål

Mullender og Ward (1991), (Adams 2003, 9), forklarer også utførelsen i empowerment-arbeid på samfunnsnivå som mål i seg selv. Gjennomslag av forslag som rettes utad blir derfor ikke avgjørende om prosessen oppleves som myndiggjørende eller ikke. I Nadheims årsrapport presiseres det også at (...) «*involvering av brukere således både er et mål og en metode for hvordan Nadheim skal utvikle seg.*» Årsrapport Nadheim 2015, 28).

En viktig del av empowerment er å snu «skammen om til stolthet» (Askheim 2012, 12). Dette skal igjen bidra til økt selvbilde og det Starrin (2009), (Askheim 2012, 12) refererer til som emosjonell kapital. I forbindelse med deltakelse i både Nadheims grupper og brukerråd, kan brukeren i interaksjon med andre deltakere oppnå anerkjennelse og respekt. Et eksempel på dette er brukeren som valgte å skrive leserinnlegg i VG med fornavn og presentere seg som en deltaker i brukerrådet på Nadheim. Brukeren hadde trolig ikke presentert seg med navn og tilknytning, dersom det opplevdes som skamfullt. Vedkommende vil også da kunne motta anerkjennelse fra andre brukere og samfunnet utad, i form av kommentarer og støtte. Å motta anerkjennelse fra sosialarbeider eller andre gruppemedlemmer er noe som må komme

naturlig. Som Aamodt (2003, 158) presiserer er dette viktig for utviklingen av autonomi og selvrespekt hos brukeren. Med dette sagt, vil det også innebære en risiko for at vedkommende kan oppleve motgang og uenighet.

5.4 Empowerment sett i et annet lys

En av hovedkritikkene mot empowerment er at det inviterer til et relativt enkelt konsept, der det også holdes løfter om et tydelig rammeverk for implementering i praksis. I virkeligheten er det ofte mer komplekst. (Fook 2002, 47). Som også forklart i Nadheims årsrapport er dette mer komplekst i virkeligheten. *«Vi ser at våre brukere i den grad de lykkes å komme i jobb, utgjør en sårbar gruppe på arbeidsmarkedet. Vi har sett flere tilfeller der brukere får jobber som karakteriseres av midlertidige arbeidsforhold, lav lønn og høy usikkerhet, og at de er i en utsatt posisjon for sosial dumping og utnyttelse».* (Nadheim årsmelding 2005, 18). En annen fallgrube er dersom man havner i en kontrollør-hjelper situasjon der sosialarbeider blir mer styrende enn veiledende. Det kan også hende at brukeren lett lar seg styre av hva sosialarbeider mener er riktig for han/henne, uten å reflektere over sine egne ideer og tanker. Dersom brukeren ikke opplever å oppnå noe selv, er det også mindre sannsynlig at vedkommende vil føle seg myndiggjort.

5.4.1 Når er en bruker myndiggjort?

Mennesker passer heller ikke alltid inn i forklaringen som «myndig» eller «umyndig». Hvem skal bestemme når en person er myndiggjort? Er det brukeren selv, sosialarbeider eller samfunnet utad? I flere tilfeller vil brukeren ha mål om komme i et sosialt og støttende nettverk, men ikke et mål om å komme ut i ordinært arbeid. Oppnåelse av dette kan oppleves som myndiggjørende for brukeren, selv om han/hun fortsatt driver med salg av seksuelle tjenester. Det som kan oppleves som myndiggjørende for brukeren selv, er ikke nødvendigvis hva samfunnet utad vil beskrive som myndiggjøring. Brukere seg imellom kan også oppleve prosessen helt ulikt fra hverandre, selv om man oppnår det samme. Som Heap (2005, 33) refererer til, er variasjonen mellom subjektiv opplevelse av stor betydning, og ikke minst

ressurser for behandling av problemet, kan trenge totalt ulike målsettinger og arbeidsmåter.

5.4.2 Risikofaktorer knyttet til empowerment

En risikofaktor er knyttet til paradokset av myndiggjøring, altså hvordan man ikke kan gjøre prosessen for noen andre. (Adams 2008, 60). Man legger utgangspunkt i at mennesket skal kunne finne sine egne løsninger med ressurser vedkommende allerede har. I virkeligheten kan prosessen oppleves vanskeligere. Eksemplet om brukeren på Nadheim som skrev et leserinnlegg i VG kan fremstå som et glansbilde av hva empowerment kan være. Hva skjer derimot når man møter en person som ikke kan lese eller skrive? Personen har heller ikke ordinær arbeidserfaring og snakker dårlig norsk og engelsk. Det er ikke engang sikkert vedkommende har oppholdstillatelse, men er fremdeles en bruker av Nadheim. Hvordan skal man da skape en arena for empowerment? Hva er riktige verktøy å gi i denne situasjonen? Skal man sende en person på et språkkurs, når vedkommende ikke kan skrive eller lese? Det er heller ikke sikkert at vedkommende styrer selv over hvor lenge hun/han blir værende i Norge.

På en side ønsker man sterkt å bistå vedkommende med deres vanskelige situasjon, ved å sette i gang ulike tiltak. På en annen side er det ikke sikkert noen av tiltakene egner seg, og personen har kanskje større behov for «brannslukking» enn å sette i gang med en myndiggjøringsprosess. Personens egentlige behov kan bli overskygget, dersom sosialarbeider blir for ivrig med å sette i gang en prosess som ikke er realistisk å gjennomføre. Ved slike tilfeller kan behovet til personen være så enkelt som å benytte Nadheims utstyr til sikker sex, vaskemaskin, og delta på felles middager.

Den andre risikofaktoren er faren for å sette søkelys på for mange og for store grupper samtidig, uten å gjennomføre en adekvat prosess (Fook 2002, 47). Uansett hvor tilsynelatende «like» mennesker i en sammensatt gruppe er, vil variasjonen på behov, opplevelse av prosess og evne til å gjennomføre være stor. Mennesker kan ha svært ulike årsaker til at det befinner seg i en relativt «lik» situasjon. Jeg ønsker her å vise til en selvkonstruert eksempel;

5.4.3 To kvinner i “samme sko”

To kvinner står på hvert sitt gatehjørne og utfører det samme arbeidet hver dag. En av dem kommer fra Norge, og bærer vonde opplevelser fra oppveksten. Rus og alkohol har preget bildet, og prostitusjon blir en måte å slippe vekk fra virkeligheten. Hun har gjennom hele livet vært i kontakt med hjelpeinstanser som barnevernet, NAV og psykiatriske institusjoner. Den andre kvinnen kommer fra en svært fattig familie i Bulgaria og snakker verken norsk eller engelsk. Hun kom til Norge sammen med en venninne og ble lovet en jobb der hun tjente godt. Det viste seg å være et luftslott, og hun ble raskt en av mange som jobber for bakmenn. Bakmannen tar halvparten av inntekten, men gir henne et sted å bo. Hun opplever ikke situasjonen som tvungen, men ser ingen andre muligheter.

De to kvinnene deltar i en gruppe på fem personer som er tilrettelagt for å dele erfaringer, skape nettverk, og oppnå anerkjennelse. De utfører riktignok samme arbeid, men deres årsaker til nåværende situasjon er så ulike at det blir vanskelig å finne noen fellestrekk. Til å begynne med sliter kvinnen fra Bulgaria med å forstå hva som blir sagt. En frivillig tolk deltar ved neste gruppemøte, men det oppleves kunstig og rart. Kvinnen fra Bulgaria kan ikke forstå hvordan kvinnen fra Norge har havnet i samme situasjon, ettersom hun både kan å skrive og snakke flytende norsk. Den norske kvinnen forteller også at hun mottar uførepensjon, og prostitusjonen er intet annet enn en form for selvskading. Den bulgarske kvinnen opplever dette som urettferdig, da hun i større grad er offer for strukturelle forhold som hun ikke kan forandre på. Det som i utgangspunktet skulle være en arena for myndiggjøring, blir en derimot en arena som forsterker følelsen av urettferdighet for den bulgarske kvinnen.

Eksemplet viser til en empowermet-tilnærming i sosialt arbeid, som kan forsterke følelsen av avmakt, heller enn å bidra til myndiggjøring. Som Heap (2005, 45) refererer til er det derfor viktig at gruppens sammensetning er nøye planlagt av fagfolk. Et tilsynelatende «samme problem», kan trenge svært ulike behandling. I slike tilfeller er det ikke sikkert at empowerment-arbeid i gruppe er hensiktsmessig for den bulgarske kvinnen. Den norske kvinnen kunne også tatt del i andre typer grupper. Hun opplyser om at prostitusjon for henne

er en form for selvskading. Er det da mer hensiktsmessig å henvide henne over til en gruppe med mennesker som står overfor selvskading? Det er vanskelig å besvare dette, da man igjen må se på helheten i situasjonen og vurdere hva som passer best for den bestemte personen.

5.4.4 Alternativ til prostitusjon er ikke alltid en løsning

Empowerment-tilnærminger blir ofte for å være overfokuset på individet, og undervurderer viktigheten av strukturene som omringer den “umyndige”. Strukturene kan ofte ha vært selve årsaken til den umyndiggjorte tilstanden. (Askheim 2012, 12). Brukerens innsats i myndiggjøringsprosessen er derfor ikke alltid tilstrekkelig. Dette kan være utfordringer knyttet til oppholdsstatus og rettighetsgrunnlag som setter rammer for hvilke muligheter den enkelte har og hvilken bistand sosialarbeider kan bidra med. I Nadheims årsmelding (2015, 18) opplyses det at «*Personer fra EU-land omfattes av EØS-regelverket, noe som blant annet innebærer at man ikke har tilgang til bistand gjennom NAV, men kan få arbeidstillatelse når et tilbud om arbeid foreligger*».

Det presiseres videre i årsrapporten at noen av brukerne har svært få muligheter til å oppnå arbeidstillatelse i Norge. Spesielt har det vært utfordrende knyttet til personer fra Russland og Nigeria. (Nadheim årsmelding, 2015, 18.) Dette kan igjen forsterke opplevelsen av å være umyndiggjort. Om de strukturelle forholdene alltid har skylden for at en person befinner seg i en umyndiggjort situasjon, blir et spørsmål til ettertanke. Det vil være stor variasjon i motivasjonen hos den enkelte, og om hvorvidt det er ønskelig med forandring. Enkelte brukere ikke ønsker et alternativ til prostitusjon, men heller oppfølging i nåværende situasjon. I slike tilfeller vil veiledningen handle om avklaring av manglende rettigheter og hjelp til å finne andre handlingsalternativer. Siden 2009 har Nadheim blant annet samarbeidet med et eksternt renholdsfirma om formidling til arbeid, som ansetter brukerne på ordinære vilkår til oppdrag ved virksomheter i Kirkens Bymisjon.

Kapittel 6: Avslutning

I denne oppgaven har jeg vist til hvordan en empowerment-tilnærming i sosialt arbeid kan overføres i praktisk arbeid med mennesker i prostitusjon. Jeg har fokusert på hva prostitusjon er, og hvordan velferdsstaten møter dette. Videre har jeg vist til hvordan empowerment på ulike nivå blir synlig i myndiggjøringsprosessen.

I all hovedsak dreier empowerment-tilnærmingen seg om å gi de mennesket de riktige verktøyene og finne deres ressurser, slik at de selv kan ta styring over egen hverdag. Hovedtrekkene i oppgaven henviser til hvordan personer, spesielt brukere ved Nadheim, Kirkens Bymisjon kan oppnå empowerment. De ulike nivåene av empowerment som blir beskrevet omhandler individ-, gruppe- og samfunnsnivå. På individnivå viser jeg til hvordan dette har en veiledende og en tilrettelegge del, og eksempler på tiltak som Nadheim tilbyr. På gruppenivå viser jeg til hvordan en gruppe kan være sammensatt ulikt, og hvordan mangfold kan påvirke en gruppe. Eksempler fra empowerment på gruppenivå er blant annet knyttet til «Nattkafeen» og «Åpent hus», som Nadheim tilbyr. Empowerment på samfunnsnivå kommer til syne blant annet ved brukerrådet på Nadheim. Dette blir et verktøy for å få frem en stemme i offentligheten, der brukerne selv kan påvirke deres situasjon på et politisk plan.

Videre har jeg problematisert og drøftet empowerment-tilnærmingen. Det er ikke alltid hensiktsmessig å tenke at empowerment-tilnærmingen er riktig løsning. I noen tilfeller kan det også bidra til en opplevelse av avmakt hos brukeren. Dette gjenspeiles spesielt ved mange tilfeller der strukturelle forhold er av betydning. Selv om noen brukere har mulighet til å påvirke en diskusjon i en offentlig debatt, er det på den andre siden flere som verken snakker norsk eller har oppholdstillatelse. Veien til empowerment blir derfor lang og usikker. Med dette sagt, blir det opp til sosialarbeidere å vurdere hvilken tilnærming som passer best til en bestemt person, ved å se deres helhetlige situasjon.

Litteraturliste

- Aamodt Granli, Laila. 2003. Nordisk sosialt arbeid. *Sosialt arbeid og anerkjennelse. En problematisering av grunnlagstenkningen i sosialt arbeid.* (3):154-161
- Adams, Robert. 2003. *Social work and empowerment.* London: Macmillan.
- Adams, Robert. 2008. *Practical Social Work. Empowerment, participation and social work.* London: Macmillan
- Andersen Lundemark, Maja. 2000. Empowerment- teori og praksis. *Empowerment på dansk.* Frederikshavn: Dafolo.
- Askheim, Ole Petter. 2012. *Empowerment i helse- og sosialfaglig arbeid: floskel, styringsverktøy, eller frigjøringsstrategi?* Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bjønness, Jeanett. 2008. *Købt eller solgt. "Vil du have et andet liv?"*. Århus: Klim.
- Dalland, Olav. 2012. *Metode for oppgaveskriving.* Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Fook, Jan. 2000. *Professional expertise: practice, theory and education for working in uncertainty.* London: Whiting and Birch.
- Freire, Paulo. 2003. *De Undertryktes Pedagogikk.* Oslo: De norske bokklubbene.
- Harrison, M. og Ward, D. 1999. *Groupwork. Values as context: Groupwork and social action.* (3): 88-103
- Heap, Ken. 2005. *Gruppemetode for sosial- og helsearbeidere.* Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Ida (anonymisert etternavn). 2017. *Tilbakeslag for rettssikkerheten? VG.* 14.03.
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/prostitusjon/tilbakeslag-for-rettssikkerheten/a/23947397/>
 (04.04.2017)
- Johannessen, Asbjørn. 2011. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode.* Oslo: Abstrakt forlag.
- Kirkens Bymisjon, (ukjent dato). *Om oss.*

<http://www.bymisjon.no/Virksomheter/Nadheim/Om-Nadheim/>

(17.03.2017)

LOV-1902-05-22-10. *Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven)*. Justis- og beredskapsdepartementet.

Moula, Alireza. 2009. *Empowermentorientert sosialt arbeid*. Studentlitteratur

Månsson, Sven-Axel. 1981. *Könshandels främjare och profitörer. Om förhållandet mellan hallick och prostituerad*. Lund: Doxa.

Nadheim, Kirkens Bymisjon. 2015. *Senter for kvinner og menn med prostitusjonserfaring. Årsmelding 2015*. Oslo.

NRK. 2015. "Drapet på Galina Sandeva."

<https://www.nrk.no/nyheter/drapet-pa-galina-sandeva-1.12710288>

(01.05.2017).

Ot.prp.nr.48 (2007-2008). *Om lov om endringer i straffeloven 1902 og straffeprosessloven (kriminalisering av kjøp av seksuell omgang eller handling mv.)* Justis- og politidepartementet.

Parsons, R.J. 2001. *Journal of Women and Social Work. Specific practice strategies for empowerment-based practice with women: A study of two groups*. (2):159-179.

Pressemelding: 48. 2014. *Sexkjøpsloven er evaluert*. 11.08 Justis- og beredskapsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/Sexkjopsloven-er-evaluert/id765653/>

(02.04.2017)

Pro Senteret. 2011. *Prostitusjon er en handling, ikke en egenskap. Om oss*.

<http://prosentret.no/om-oss/>

(24.03.2017)

Skilbrei, May-Len og Holmstrøm, Charlotta. 2011. *Crime and Justice. Is There a Nordic*

- Prostitution Regime?* The university of Chicago press. (1): pp 479-517
- Skilbrei, May-Len og C. Holmstrøm. 2015. Punishment & Society. *Prostitution Policy in the Nordic Region*. Sage Publications.
- Skilbrei, May-Len og Elden, John Christian. 2016. Aschehougs Leksikon. *Oppfatningen av prostitusjon har endret seg gjennom tidene*. Universitetet i Oslo.
- Slettebø, Tor. 2002. Profesjon og fag- sosionomkompetanse i utvikling. *Empowerment som tilnærming i sosialt arbeid*. Volda: Seksjonsrådet for sosionomer i Fellesorganisasjonen for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere.
- SOU: 49. 2010. *Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008*. Stockholm: Justisdepartementet.
- Starrin, Bengt. 2009. Sosial kapital og helse. *Sosial kapital i et velferdsperspektiv*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Turner, Francis J. 2002. *Diagnosis in social work: new imperatives*. New York: Haworth Social Work Practice Press.
- Vista Analyse. 2015. *Evaluering av forbudet mot kjøp av seksuelle tjenester*, https://www.vista-analyse.no/site/assets/files/5960/sex_law.pdf (04.04.2017).
- Ward, D og Mullender, A. 1991. Critical Social Policy. *“Empowerment and oppression. An indissoluble pairing for contemporary social work”*. (11): 22-33.